УДК 316.4

СУСПІЛЬСТВО ЗНАНЬ ТА ПРОБЛЕМА ДУХОВНОСТІ ЛЮДИНИ

О. П. Петрушенко

доктор філософських наук, доцент

Львівський медичний інститут, м. Львів, Україна

Автор здійснює аналіз поняття суспільство знань та приходить до висновку, що це поняття до певної міри являє собою утопію, оскільки і людина, і суспільство є складними системами, які не можуть бути редуковані виключно до знання.

***Ключові слова**: суспільство знань, знання, наука, суспільство як система, особистість.*

The author makes analysis of notion the Knowledge Society and comes to conclusion that this notion is a kind of utopia, because both – man and society – are complex systems, which cannot be reduced to the knowledge only.

***Key words**: the Knowledge Society, knowledge, science, society as a system, person.*

Трактування сучасного суспільства як суспільства знань (а не інформаційного) крім певних технічних моментів - які саме ознаки цього нового типу суспільства, та чи дійсно відбувся перехід від інформаційного суспільства до суспільства знань бодай у одній країні, - викликає низку запитань теоретичного характеру. Можна погодитись з Д.В.Єфременко, який відзначив, що суспільство знань – це не суспільство без проблем, а суспільство з новою якістю проблем. Можна додати, що ці проблеми стосуються і теоретичного осмислення самого феномену суспільства знань.

Найперше зауваження, яке стосується суспільства знань, можна сформулювати як те, що все нове – це добре забуте старе. Даний термін безумовно йде у межах парадигми раціоналізму та Просвітництва. Якщо згадати «Нову Атлантиду» Ф.Бекона, описана тут країна теж трактується як суспільство знань, тобто всі зусилля правителів та представників вищих шарів суспільства спрямовані на здобування знань та на ефективне застосування цих знань у виробництві і організації суспільного життя. Проте інший бік такої організації суспільства демонструє нам вже Дж. Свіфт у описаній ним подорожі Л.Гулівера до Лапути. При цьому слід зауважити, що і Ф.Бекон, і Дж.Свіфт пишуть про наукові знання та використання їх у практиці, тобто цілком коректно користуються термінологією, яка усталена для осмислення сфери знань.

На відміну від своїх попередників, сучасні тексти, присвячені проблемам суспільства знань, потребують зауваження, яке стосується самого терміну *знання*. Тут ми бачимо надзвичайно

широке (або й просто специфічне) трактування даного терміну. Замість нього залежно від контексту можна підставляти терміни *сукупність інформації, технічні навички, спрямованість на креатив,* тощо. Такі трактування вкладаються і у межі терміну *інформаційне суспільство*, не вимагаючи розмови про новий тип суспільства. По суті, тут ігнорується вся гносеологічна (епістемологічна, когнітивна) традиція, що існує та продовжує свій розвиток у світовій філософії стосовно природи та сутності знання.

І, нарешті, основним недоліком такого підходу до трактування сучасного суспільства є те, що знання не охоплюють всіх сторін суспільного життя і не вичерпують весь об'єм духовних процесів, які відбуваються в межах сучасного суспільства. Незрозуміло, яке місце релігії (не релігійних знань, а релігійної практики, віри, переживань) у суспільстві знань. І якщо для Англії чи Нідерландів питання про місце і роль релігії у житті суспільства ї окремих громадян, можливо, не є важливим та актуальним, то для Польщі або Ірану це безумовно важливо. Навіть не згадується про роль та значення мистецької діяльності та мистецького життя у функціонуванні суспільства знань. Це дивно, оскільки в сучасних умовах завдяки розвитку техніки та ефективних технологій все більша частина членів суспільства задіяна не у безпосередньо виробничому процесі, а у шоу-бізнесі та індустрії розваг, що вимагає, з одного боку, дизайнерської діяльності, організації та забезпечення певних музичних програм, організації виставок, а, з іншого боку, споживачі теж повинні бути готові до сприйняття музики, картин, дизайну інтер'єру. Сфера морально-етичних відносин теж лишається поза межами суспільства знань, оскільки знання про моральні норми не забезпечує автоматично виконання цих норм. Правила буденного співжиття та спілкування, які суттєво відрізняються по різним етносам та регіонам, теж можна знати, але не виконувати. Отже, всі ці запитання роблять проблематичною постановку питання про *суспільство* знань.

Можливі і зауваження щодо суспільства *знань*. Крім знань, людині притаманні ще мислення, воля, пам'ять, самосвідомість, тощо. Тобто даний термін по суті пропонує підтримувати одномірний варіант розвитку громадян суспільства, а такі принципові спроби вже здійснювалися у XX столітті у довготривалого успіху не мали.

Висновок

Суспільство знань – це технічний термін, який простий за формою і добре запам'ятовується, проте це своєрідна утопія як інтелектуальна конструкція, як *ідеальний тип* за М. Вебером, оскільки дозволяє висвітлити певні нові сторони у житті суспільства, проте не відповідає реальному стану суспільства як системи і тому не може серйозно сприйматися як наступний етап розвитку суспільства як цілого.